
Znanstveni simpozij *Osamosvojitve 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih*, 23.–24. november 2011, Ljubljana

---

V dneh 23. in 24. novembra 2011 je bil ob dvajseti obletnici samostojnosti Republike Slovenije znanstveni simpozij z naslovom – *Osamosvojitve 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih* – na katerem je nastopilo 17 domačih in trije tuji referenti iz Hrvaške in Slovaške. Simpozij je nastal kot plod sodelovanja Inštituta za novejšo zgodovino (pobudnik), Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelka za zgodovino Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem, Zveze zgodovinskih društev Slovenije, Zgodovinskega društva Ljubljana s finančno podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (majhno), gostil pa ga je Muzej novejše zgodovine Slovenije v ljubljanskem Cekinovem gradu.

Znanstveni simpozij so odprli uvodni nagovori predstavnikov zgoraj navedenih institucij. Udeležence je v prijetnem ambientu Viteške dvorane Cekinovega gradu nagovorila dr. Kaja Širok, direktorica Muzeja novejše zgodovine Slovenije, nato pa so plodno in konstruktivno delo na simpoziju zaželeli še dr. Damijan Guštin, direktor Inštituta za novejšo zgodovino, dr. Rok Stergar, predstojnik Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani, dr. Egon Pelikan, predstojnik Inštituta za zgodovinske študije Univerze na Primorskem, dr. Matevž Košir, predsednik Zveze zgodovinskih društev Slovenije in dr. Mojca Šorn kot predsednica Zgodovinskega društva Ljubljana. Vsebinski, referentski in s tem tudi osrednji del simpozija je odprl dr. Zdenko Čepič s prispevkom *Slovenija, moja država: država in državnost v mislih in dejanjih slovenske politike (dejstva in mnenja)* v katerem je zgoščeno in pregledno preletel razvoj pogledov in dejanj slovenske politike glede lastne državnosti v širšem časovnem loku, od prvega političnega programa sredi 19. st. do zgodovinskega 25. junija 1991, s čimer se je zaključil, tako avtor, »...stoletje in pol dolg narodnoemancipacijski proces, katerega rezultat je samostojna država«.

V prvem sklopu *Demokracija in država v Sloveniji v prvi polovici 20. stoletja*, vodil ga je dr. Jure Gašparič, so svoje razprave predstavili dr. Jurij Perovšek, dr. Egon Pelikan in dr. Bojan Balkovec. Dr. Perovšek je v prispevku *Država in demokracija v pogledih slovenske politike v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev/ Jugoslaviji (1918–1941)* predstavil programsko raven političnih strank in organizacij z ozirom na odnos do oblik državnosti. Dr. Pelikan je govoril o Cerkvi in političnem katolicizmu na Slovenskem in narodnem vprašanju, in predstavil idejni, ideološki in politični spopad za »monopol« nad idejo naroda od konca 19. stoletja do konca 20. stoletja z vidika političnega katolicizma in Rimskokatoliške cerkve. Dr. Balkovec je z referatom *Slovenci na volišču* popeljal skozi stoletje in pol, s krajšimi ali daljšimi prekinitvami, dolgo obdobje različnih oblik volitev z vrhuncem v obliki večstrankarskih demokratičnih volitev, torej temelječih na splošni in enaki volilni pravici, 8. aprila 1990. V tem delu bi moral nastopiti tudi dr. Luboš Kariček s svojo razpravo *Od »nezgodovinskega« k državotvornemu narodu – Primerjava*

razvoja narodnega gibanja pri Slovencih in Slovakah v obdobju 1780–1920, vendar je bil žal odsoten. Sledila je razprava v kateri je dr. Perovšek opozoril na pomembnost poudarkov ideoloških vidikov nacionalnega vprašanja, pri čemer je še dodal, da je bila poleg ideološke komponente prisotna tudi državno-pravna komponenta, ki se je večinoma izražala v zahtevi po pravno enotnem slovenskem ozemlju v okviru tedanje Jugoslavije. Dr. Janko Prunk je dodal nekaj svojih stvarnih pripomb in komentarjev glede narodnega vprašanja v katoliškem in liberalnem taboru, Gašpariča pa je zanimalo vprašanje volilnega molka.

Drugi del prvega sklopa je odprl dr. Boris Mlakar z referatom *Fašizem in slovenske izkušnje*, v katerem je analiziral politična gibanja na slovenskem etničnem ozemlju od začetka 20. stoletja pa do začetka druge svetovne vojne, saj so zaradi nekaterih elementov, ki jih lahko povezujemo s fašizmom, izstopala po svoji ideologiji in politični taktiki. Zastavil je vprašanje »...ali in v koliko je obstajal tudi slovenski fašizem,« ki pa ga je zaključil z ugotovitvijo, da na našem ozemlju težko govorimo o pojavnih oblikah t. i. generičnega fašizma. Dr. Bojan Godeša se je v referatu *Druga svetovna vojna – prelomnica v slovenski narodni in državotvorni emancipaciji* lotil vprašanja državnosti po prelomu s Karađorđevićevo predvojno Jugoslavijo in nastankom federalne jugoslovanske države, v okviru katere smo Slovenci postali v nacionalnem in državotvornem pogledu bolj emancipirani. Dr. Vida Deželak-Barič je predstavila referat *Osvobodilna fronta v soočenju z vprašanji demokracije in narodne emancipacije* v katerem je podrobneje obravnavala vprašanje (ne)zmožnosti udejanjanja demokratizma in emancipacijskih procesov v okviru Osvobodilne fronte s KPS na čelu med vojno in neposredno po njej. V tem panelu je nastopil tudi dr. Božo Repe z referatom *Vloga akcije »Slovenija, moja dežela« pri nacionalni homogenizaciji osemdesetih let*, v katerem je predstavil nekaj podrobnosti v zvezi z razvpito turistično propagandistično akcijo »Slovenija, moja dežela« kot element krepitve slovenske samozavesti, ki sprva ni imela politične konotacije.

Drugi sklop *Demokracija in država v drugi Jugoslaviji*, predsedujoči je bil dr. Egon Pelikan, je v popoldanskem delu odprla dr. Jera Vodušek-Starič s prispevkom *Revolucija in država*, kjer je obravnavala glavne ideološke opredelitve do države in značilnosti države kot so jo ustanovili komunisti v Sovjetski zvezi po revoluciji leta 1917 in jih primerjala s tistimi, ki jih je med vojno in po njej uresničila KPJ. Dr. Jože Prinčič je v referatu *Zadnji del poti k slovenskemu narodnemu gospodarstvu (1945–1991)* predstavil proces uveljavljanja slovenskih gospodarskih interesov v zadnjih letih skupne jugoslovanske poti. Dr. Nevenka Troha pa je v referatu *Problematika nastanka državnih mej Republike Slovenije* lepo popeljala skozi analizo razvoja meja, ki so v 20. stoletju omejevale s Slovenci poseljen prostor z odločilnimi premiki v obdobjih po koncih obeh svetovnih vojn in v spremljajočih pogajanjih. Burna je bila razprava na referat dr. Vodušek Staričeve, ki se je sprožila ob vprašanju liberalizacije druge Jugoslavije in političnega ter celovitega družbenega življenja v njen in smiselnosti primerjave različnih oblik komunizma. Ob vsesplošnem strinjanju je bila v razpravi nakazana potreba po natančnejšem definiranju v zgo-

dovinopisju uporabljenih pojmov in njihovi aplikaciji (Marko Zajc). Postavljeno pa je bilo vprašanje, ali lahko do splošnega konsenza glede terminologije in razumevanja zgodovinskih pojmov sploh pride. Lahko pa v izogib podobnim nesporazumom vsak raziskovalec sam, z lastnim poglobljanjem in jasnim oblikovanjem teoretsko-pojmovnih modelov, le te opredeli in z ustrezno kontekstualizacijo utemelji njihovo rabo.

Drugi dan simpozija pod taktirko dr. Bojana Balkovca je odprl *dr. Zdenko Radelić* iz Zagreba z referatom *Hrvaška in Slovenija v SFRJ: podobnosti in razlike* v katerem je primerjal obe nekdanji federalni enoti jugoslovanske države, ki sta predstavljali blok razvitih republik in sta se zoperstavljali centralizmu in unitarizmu, glede na njuna odnosa do zveznih institucij in do največje republike v jugoslovanski drugi državi, Srbije. *Jure Ramšak* je v referatu »*Neodvisna Slovenija do konca leta 1964!*« *Kritika položaja Slovenije v Jugoslaviji in zgodnje ideje o samostojnosti* pojasnil pojav idej o samostojnosti Slovenije na začetku šestdesetih let, ki so se pojavile v dveh gibanjih: v Sloveniji (mariborsko dijaško-študentsko Slovensko osvobodilno gibanje) ter v emigraciji (tržaški Akcijski odbor za neodvisno Slovenijo). Njun nastanek je povezal s tedanjo ekonomsko in politično krizo v Jugoslaviji. *Nikica Barič* iz Zagreba pa je v prispevku *Glavne značilnosti hrvaške politike do Slovenije in Srbije tekom leta 1991* orisal glavne poteze hrvaške politike v okoliščinah razpadanja SFRJ.

V tretjem vsebinskem sklopu simpozija *Med Jugoslavijo in Slovenijo* sta se dr. Damijan Guštin in dr. Filip Čuček ukvarjala z dvema pomembnima členoma državnega aparata, ki sta odigrala ključno vlogo pri osamosvajanju Slovenije, z vojsko in s policijo. Vlogi slovenskih oboroženih sil pri osamosvajanju Slovenije se je posvetil *dr. Damijan Guštin* v referatu z naslovom *Oborožene sile Republike Slovenije v prelomnem trenutku: nacionalna obramba – dosežek samostojne slovenske države?* in ugotovil, da je preoblikovana Teritorialna obramba, poleg drugih elementov obrambe, »...uspešno prenesla vojaški spopad nizke intenzivnosti in v njem paralizirala poseg vojaškega in političnega vrha Jugoslavije«. *Dr. Filip Čuček* pa se je v referatu *Slovenska milica v procesu osamosvajanja 1989–1991* posvetil drugemu ključnemu elementu obrambnega aparata in ugotovil, da se je dobro organizirana milica, skupaj s teritorialno obrambo, odlično izkazala v ključnih mesecih leta 1991 in »...nemalo presenetila.« Razpravo v tem sklopu je odprl *Ramšak* z vprašanjem kadrovske spremembe v milici, *Mlakar* pa je opozoril na vprašanje rabe slovenskega jezika v vojski, kot zgodnji simptom nacionalnih stremeljenj.

V zadnjem sklopu *Soočanja z novimi izzivi*, vodil ga je dr. Marko Zajc, je najprej nastopil *dr. Jure Gašparič* z referatom *Poslanec Državnega zbora Republike Slovenije 1992–2011*, v kateri se je ukvarjal z različnimi vprašanji, ki zadevajo poslance in parlament; od sestave parlamenta, statusa poslancev do predstav ljudi o njih samih, ki, kakor ugotavlja, odslkavajo »...svojevrstnost politične tranzicije in razumevanja parlamentarne demokracije zadnjih dvajsetih let.« *Dr. Aleksander Lorenčič* je v zanimivem referatu *Prehod v kapitalizem: izkušnja Slovenije, Češke, Srbije*

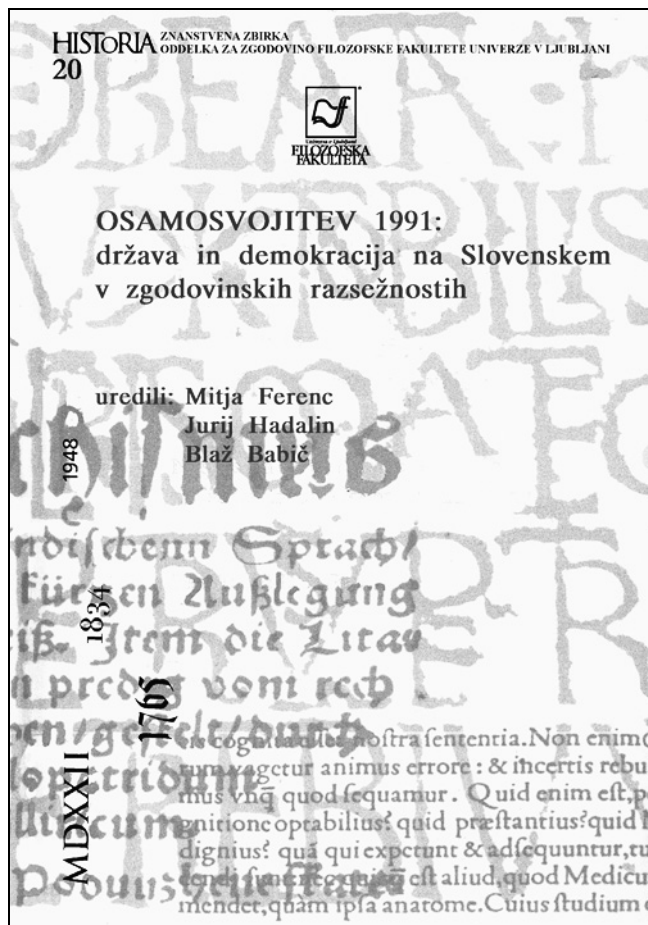
in Hrvaške predstavil primerjalno analizo dilem in nato dejanske oblike gospodarskih tranzicij omenjenih držav v kapitalizmu, Blaž Babič pa se je v referatu *Vse se je začelo z odločitvijo volivcev leta 1990: krvav razpad SFRJ in razlike med na volitvah izbrano smerjo politične tranzicije v Sloveniji in Srbiji* lotil primerjave dveh različnih poti nekdanjih »bratskih« republik, ki je Slovenijo popeljala v evropske integracije, Srbijo pa za določeno obdobje politično in gospodarsko izolirala. Pojemne »zagate« so se nadaljevale tudi v tej razpravi in sicer ob vprašanju poimenovanja balkanskih spopadov v devetdesetih letih. Vprašanja, kdaj lahko govorimo o državljskih vojnah v pogojih razpadanja Jugoslavije, spopadih nizke intenzivnosti, kako lahko opredelimo vojno za Slovenijo itn., bo potrebno v prihodnje še natančneje opredeliti.

S prispevki sodelujočih referentov in konstruktivnimi razpravami je znanstveni simpozij, ki si ga lahko ogledate tudi na spletni strani Zgodovinskega društva Ljubljana,¹ dostojno obeležil dvajseto obletnico rojstva naše države in dodatno oplemenil slovensko zgodovinopisje, vsem sodelujočim pa okrepil raziskovalni elan in željo po novih raziskovalnih izzivih. Na koncu je treba poudariti še pomembno dejstvo, da je ob discipliniranosti referentov in uredniškega odbora, ki so ga sestavljali dr. Mitja Ferenc, dr. Jurij Hadalin in Blaž Babič, prišlo že pred posvetom do tiskane objave zbornika znanstvenih razprav z istoimenskim naslovom *Osamosvojitve 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih*,² založila ga je Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani omogočile pa vse sodelujoče institucije, kar je pomembna novost in koristno bi bilo, če bi to v prihodnje postala ustaljena praksa zgodovinopisne znanstvene srenje.

Žiga Koncilija

¹ <http://www.zdl.si/>

² Ferenc, Mitja (gl. ur.), Hadalin, Jurij, Babič Blaž: *Osamosvojitve 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete 2011.

Zbirka *Historia 20*
Filozofska fakulteta
Oddelek za zgodovino
343 strani
Cena 20,00 EUR